

המוסד הישראלי
לבוררות עסקית

מייסודו של איגוד לשכות המסחר
ע"ש פרופ' סמדר אוטולנגי ז"ל

בטאון המוסד הישראלי לבוררות עסקית

גיליון מס' 4, פברואר 2018

תוכן

3

**דבר הנשיאה
השופטת (בדימ') אילה פרוקצ'יה**

7

**כללי אתיקה בבוררות
המתנהלת במוסד הישראלי
לבוררות עסקית**

19

**הרהורים על כללי
האתיקה החדשים
השופט (בדימוס) אמנון סטרשנוב**

בטאון המוסד הישראלי לבוררות עסקית גיליון מס' 4 המוקדש לכללי האתיקה בבוררות המתנהלת במוסד

דבר נשיאת המוסד

זכות גדולה היא לי לפתוח את גיליון מס' 4 של בטאון המוסד הישראלי לבוררות עסקית, המוקדש הפעם לכללי האתיקה החדשים שהונהגו במוסד לבוררות שלנו בעת האחרונה.

מזה זמן, מורגש צורך ממשי בכללי אתיקה בבוררות, בין אם הן מתנהלות במסגרת פרטית, ובין במסגרת מאורגנת כדוגמת המוסד לבוררות שלנו. כידוע, הבוררות היא הליך הכרעה מעין-שיפוטי המתנהל במגזר הפרטי ובנוי בעיקרו על הסכמת הצדדים. אולם אף שמקור הבוררות מתבסס על הסכם, הליך הבוררות דומה ביסודותיו העיקריים להליך שיפוטי ותוצאתו הוא פסק-בורר, אשר, בכפוף לאישור בית המשפט, דינו כדין פסק דין שיפוטי לכל דבר וענין. מעמד זה של הליך הבוררות מקרב אותו בטיבו ובאופיו להליך שיפוטי המתנהל בבית משפט, וכמוהו כהליך שיפוטי הוא חרוץ גורלות בני אדם, ומשפיע השפעה עמוקה על זכויותיהם במשפט. יסוד זה של הבוררות משווה להליך הבוררות, בנוסף לפן ההסכמי המאפיין אותו, גם היבט ציבורי בעל משקל; הפן הציבורי של הבוררות אכן בולט מעצם היות הבוררות חלופה מוכרת לשיפוט הממלכתי בהכרעתו בזכויות פרטים במשפט האזרחי, ונוכח הזיקה העניינית והדיונית ההדוקה הקיימת בין הבוררות לבין בית המשפט, והצורך לבסס את אמון הציבור בבוררות כאמצעי חלופי להכרעה בסכסוכים מחוץ לבית המשפט.

מכלול המאפיינים האלה של הבוררות בהשתלבותם זה עם זה מחייבים קיומה של רמת אתיקה גבוהה של בוררים ויתר הגורמים המעורבים בהליך הבוררות, כדי להבטיח הליך בוררות ישר והוגן, מקצועי ויעיל, העשוי להוות תחליף ראוי אמיתי להליך שיפוטי בבית המשפט.

לכללי אתיקה של בוררים חשיבות מיוחדת אף בהשוואה לאתיקה של שופטים, וזאת מהטעמים הבאים: בתחום הבוררות חסרים מנגנוני ביקורת ופיקוח על בוררים כדוגמת אלה הקיימים על שופטים במערכת השפיטה; יתר על כן, חלק מן הבוררים, ובייחוד אלה הבאים מתחום עריכת הדין הפעילה, שמאים, רואי חשבון, מהנדסים וכיוצא באלה, קרובים בפעילותם המקצועית למערכות העסקיות במשק, וקרבה זו נמשכת לעיתים קרובות גם בעת ביצוע תפקידם הפעיל כבוררים. מציאות זו מקימה דילמות אתיות לא מעטות, בין היתר בתחום ניגודי העניינים והזיקות האסורות לנושאי הדיון בבוררות או לגורמים המעורבים בבוררות; תופעה זו אינה משותפת באותה מידה לשופטים, אשר עם תחילת כהונתם השיפוטית מנתקים עצמם לחלוטין מתפקידיהם המקצועיים הקודמים. המציאות המתוארת מגבירה את הצורך בקיום כללי אתיקה בבוררות, שיתנו מענה ברור וראוי לדילמות אתיות מובנות העולות בהליכי בוררות.

מטרת האתיקה בהליך בוררות היא, בעיקרה – להבטיח את היותה של הבוררות תחליף ראוי להליך שיפוטי רגיל, ולהביא לגילוי האמת במסגרת דיונית ניטרלית ואובייקטיבית המתאפיינת ביושרה, הגינות ואי-תלות ברמה הגבוהה ביותר, בצד מיומנות מקצועית ראויה ושמירה על עיקרי צדק טבעי. סטייה מנורמות אתיקה בבוררות עלולה לפגוע לא רק בבעלי הדין, אלא גם להחליש את אמון הציבור בהתאמתם של ערוצי ההכרעה החלופיים לבית המשפט.

ברוח הדברים האמורים לעיל, המוסד הישראלי לבוררות עסקית גיבש באמצעות ועדה מקצועית שהקים לצורך כך, כללי אתיקה לבוררות המתנהלות במסגרתו, ואלה מתייחסים למספר מישורים הנוגעים לבורר: כשירות אדם לתפקיד בורר מבחינת רמתו המקצועית, ומבחינת יושרתו ועברו הנקי; הם עוסקים בהתנהגות הבורר במישור הדיוני, ובחובת הזהירות החלה עליו בביצוע תפקידו. פרק חשוב בכללי האתיקה מוקדש לחובות האמון הנאמנות של הבורר להקפיד על קיום אי תלות והעדר זיקה של ניגוד עניינים בביצוע תפקידו. הכללים מתייחסים לאיסורים על מילוי תפקיד בורר במצב של ניגוד עניינים כאשר מתקיימת זיקה של הבורר לנשוא הדיון או לגורם המעורב בבוררות, וכן במצב שבו, גם אם לא מתקיים ניגוד עניינים, מילוי תפקיד בורר כרוך בחשש ממשי לפגיעה במראית פני הצדק.

הכללים מגדירים מתי מתהווה מניעה ממילוי תפקיד בורר בשל זיקה מסוג ניגוד עניינים ומתי מתקיים חשש ממשי לפגיעה במראית פני הצדק ביחס להליך בוררות מסוים. קיום ניגוד עניינים

או פגיעה במראית פני הצדק פוסלים אדם מלכהן בתפקיד גם אם הצדדים הסכימו לכהונתו בידיעה מלאה של מלוא העובדות הצריכות לענין.

כללי האתיקה מפרטים שורה של כללי התנהגות החלים על בורר מכוח חובות האמון והנאמנות שהוא חב כלפי הצדדים והציבור.

הבוררים אינם מושאי האתיקה היחידים בהליך הבוררות. נדרשים כללי אתיקה גם ביחס לגורמים אחרים המעורבים בהליך כגון – בעלי הדין, עורכי דין המייצגים אותם ועדים מומחים המגישים חוות דעת מקצועיות בבוררות. כללי האתיקה עוסקים גם בגורמים אלה, וקובעים נורמות להתנהגותם, תוך התייחסות, בין היתר, לכללי אתיקה מקצועית מיוחדים החלים עליהם במסגרת מקצועותיהם, על פי העניין.

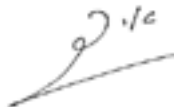
כללי האתיקה שהמוסד גיבש הותאמו במיוחד למסגרת ארגונית שבתחומה מתנהלות בורריות, ולכללי המוסד שלנו, שעל פיהם הוקנו לנשיא המוסד סמכויות שונות להבטיח את תקינות התנהלותן של בורריות במסגרתו. בנושאי אתיקה הוקנו לנשיא המוסד סמכויות שונות, וביניהן הסמכות להחליט כי, בהתקיים ניגוד עניינים או פגיעה במראית פני הצדק, אדם לא יכול לכהן כבורר בעניין מסוים, וכן סמכות לדון בהפרת כללי אתיקה על ידי בורר ולהטיל אמצעי תגובה מסוימים במקרים מתאימים. מכוח כללי האתיקה של המוסד, הוקמה ועדת אתיקה שתפקידה לדון באופן שוטף בשאלות אתיקה כלליות העשויות לעלות מעת לעת, וכן לחוות דעה בענייני אתיקה כמענה לפניות גורמים מקצועיים שונים המנהלים הליכי בוררות בפני המוסד; ועדת האתיקה מוסמכת לחוות דעה בתגובה לפניית נשיא המוסד, לצורך הפעלת סמכויותיו בענייני אתיקה.

אף שכללי האתיקה הותאמו במיוחד למוסד לבוררות שלנו, הן חשובות ורלבנטיות במהותן גם לבורריות פרטיות באשר הן, ולבורריות המתנהלות במסגרות ארגוניות אחרות. יש לקוות, כי תודעת חשיבות האתיקה בבורריות דרך כלל תחדור ותוטמע בציבור, ותחזק בכך את אמון הציבור בהליך הכרעה חלופי זה. לאור חשיבותם המיוחדת של כללי אתיקה בהליכי בוררות, נראה, כי עשויה להיות חשיבות מיוחדת גם בעיגונם במסגרת חקיקה ראשית או חקיקת מישנה. משרד המשפטים שוקל עתה אפשרות לעשות כן, תוך התייחסות לכללי האתיקה שהוצאו על ידי המוסד.

לא ניתן לסיים דברי הקדמה אלה מבלי להודות לוועדה המקצועית שהוקמה במסגרת המוסד לצורך גיבוש כללי אתיקה בבוררות, ואשר כללה את החברים הבאים: השופטים בדימוס עמירם בנימיני וגבריאל קלינג; פרופ' אסא כשר; עורכי הדין ד"ר דפנה קפליוק, חנן זלינגר ורון סטי; ואת החתומה מטה, שעמדה בראש הוועדה. חברי הוועדה הביאו לנושא הנדון את ניסיונם העשיר ותפיסות עולמם מתחומי עיסוקיהם השונים, והעשירו את מלאכת גיבוש הכללים. תודתי שלי ושל המוסד לחברי הוועדה על משאבי הזמן והמחשבה שהשקיעו במפעל זה.

יש לקוות כי כללי האתיקה של המוסד יתרמו להבנת אחריותו האתית של הבורר ושאר הגורמים המעורבים בהליך הבוררות, ומי ייתן כי עם הזמן, יהפכו כללים אלה קוד התנהגות משותף שיחול על כלל הבוררות באשר הן, בין אלה המתנהלות במוסד, ובין מחוצה לו.

בברכה,

השופטת (בדימ') אילה פרוקצ'יה
נשיאה

דצמבר 2018

כללי אתיקה בבוררות

המתנהלת במוסד הישראלי לבוררות עסקית

הקדמה

הבוררות היא הליך הכרעה מעין-שיפוטי בעניינים אזרחיים המתנהל במגזר הפרטי ובנוי בעיקרו על הסכמת הצדדים. בצד היסוד ההסכמי, נילוה לבוררות גם פן ציבורי בשל היותה חלופה מוכרת לשיפוט הממלכתי, ונוכח הזיקה ההדוקה שיש לה לבית המשפט, המלווה את הליכיה עד לסיומם, ולאור הצורך לחזק את אמון הציבור במוסד הבוררות ככלי להכרעה בסכסוכים מחוץ לבית המשפט. אופייה המעין-שיפוטי והציבורי של הבוררות מחייב רמת אתיקה גבוהה כדי להבטיח הליך בוררות הוגן וישר, המתנהל ברמה מקצועית גבוהה וביעילות דיונית מירבית.

הצורך בכללי אתיקה בבוררות בולט במיוחד אף בהשוואה לאתיקה של שופטים. הבוררות מטבעה אינה כפופה למנגנוני הביקורת והפיקוח הקיימים במערכת השפיטה ביחס לשופטים; קרבתם של הבוררים למערכות העסקיות במשק, במקביל לביצוע תפקידם המעין-שיפוטי בבוררות, מקימה דילמות אתיות שאינן משותפות באותה מידה ביחס לשופטים, המתנתקים עם תחילת כהונתם השיפוטית ממוקדי הפעילות של המשק.

מטרתה העיקרית של האתיקה בהליך הבוררות היא להבטיח את היותה של הבוררות תחליף ראוי להליך שיפוטי רגיל, להביא לגילוי האמת במסגרת דיונית נייטרלית ואובייקטיבית המתאפיינת במיומנות מקצועית ראויה ושמירה על עיקרי הצדק הטבעי. בצד תכלית זו, מטרת כללי האתיקה הינה לחזק את האמון הציבורי במוסד הבוררות כמנגנון ראוי להכרעה במחלוקות אזרחיות. סטייה מנורמות אתיקה בבוררות עלולה, אפוא, לא רק לפגוע בבעלי הדין, אלא גם להחליש את אמון הציבור ביעילותם של ערוצי הכרעה חלופיים לבית המשפט.

חשוב להיות ערים לאבחנה שבין כללי התנהגות בקוד אתי לבין כללי משפט מחייבים שהפרתם כרוכה באכיפה ולעיתים בענישה. האבחנות בין משפט ואתיקה אינן תמיד חדות וברורות, אולם חשוב להדגיש כי בעוד כללי המשפט קובעים מהי התנהגות אסורה, כללי האתיקה קובעים את נורמות ההתנהגות הראויה. ככאלה, נורמות האתיקה עשויות להוסיף על נורמות המשפט רובד העוסק בהתנהגות בלתי ראויה, גם אם היא אינה אסורה במשפט.

לצורך גיבוש כללי אתיקה בבוררות, המוסד הישראלי לבוררות עסקית (להלן ה"מוסד") הקים ועדה מקצועית. בעיצוב כללי האתיקה, התייחסה הועדה למספר מישורים: כשירות אדם לתפקיד בורר מבחינה מקצועית, וכך מבחינת יושרה ועבר נקי; כללי אתיקה בהתנהגות בורר במישור הדיוני, וחובות זהירות ואמון החלות על בורר בביצוע תפקידו; כללי האתיקה מתייחסים לא רק לבורר אלא גם לגורמים אחרים המעורבים בהליך הבוררות, כגון – בעלי דין, עורכי דין, ועדים מומחים בבוררות.

הוועדה לניסוח כללי האתיקה בבוררות בחרה במתודה של פירוט כללי אתיקה להבדיל מקוד ערכים כללי. גישה זו אומצה כדי שתונח בפני הבוררים ושאר הגורמים המעורבים בבוררות מערכת כללים מפורטים אשר ינחו אותם כיצד להתנהל כראוי במצבים קונקרטיים המחייבים התייחסות. עם זאת, פירוט הכללים אינו גורע מעקרונות-העל של האתיקה החולשים מעל הכללים הפרטניים.

בגיבוש תוכנם של כללי האתיקה ניתנה תשומת לב ליחס שבין הפן ההסכמי ליסוד הציבורי שבבוררות, וזאת בהתאם למשקל הראוי שיש לייחס לכל אחד מהיסודות הללו בשים לב לעניין הנדון.

כללי אתיקה אלה של המוסד הותאמו במיוחד למסגרת ארגונית שבתחומה מתנהלות בורריות. במסגרת זו, הוקמה מכוח כללים אלה ועדת אתיקה קבועה לדיון שוטף בשאלות אתיקה כלליות וספציפיות כאחד, והוקנתה לנשיא המוסד סמכות להחליט בשאלות אתיקה העולות בבורריות המתנהלות במוסד. עם זאת, עיקרם של כללי האתיקה בקוד זה תואם גם לצרכיהן של בורריות פרטיות שאינן מתנהלות במסגרת ארגונית כלשהי.

יש לקוות כי תודעת האתיקה תחדור לעומקו של עולם הבוררות – בין במסגרות הארגוניות בהן מתנהלות בורריות, ובין בבורריות הפרטיות – באופן שיבטיח את תקינות

הליכי הבוררות, ותחזק את אמון הציבור בהליך הכרעה חלופי זה, הטומן בחובו יתרון גדול לבעלי הדין ולמערכת הציבורית כאחד.

הוועדה רואה חשיבות בהחלת כללי האתיקה המוצעים גם במוסדות ארגוניים אחרים בהם מתנהלים הליכי בוררות, וכן בהליכי בוררות פרטיות. כן רואה הוועדה לנגד עיניה את חשיבות עיגונם של כללי אתיקה לבוררים גם בחקיקה ראשית או בחקיקת מישנה.

הוועדה המקצועית כללה את החברים הבאים :

השופטת (בדימ') אילה פרוקצ'יה - יו"ר; השופט (בדימ') גבריאל קלינג ;
השופט (בדימ') עמירם בנימיני; פרופ' אסא כשר; עו"ד ד"ר דפנה קפליוק; עו"ד חנן זלינגר;
עו"ד רונן סטי (חברים).

המוסד מכיר תודה והערכה רבה לחברי הוועדה המקצועית על משאבי הזמן והמחשבה שהשקיעו בגיבוש כללי אתיקה אלה.

כללי אתיקה בבוררות

המתנהלת במוסד הישראלי לבוררות עסקית

מבוא

1. הגדרות:

"המוסד" – המוסד הישראלי לבוררות עסקית;
 "כללי המוסד" – כללי המוסד הישראלי לבוררות עסקית;
 "בוררות" – כמשמעותה בחוק הבוררות, תשכ"ח-1968;
 "גורמים מעורבים בהליך הבוררות" – בורר, בעלי דין, עורכי דין המייצגים אותם, וכן עדים מומחים.

2. מקור הכללים ותכליתם

(א) כללי האתיקה בבוררות הינם חלק בלתי נפרד מכללי הבוררות של המוסד, והם משקפים כללי התנהגות וערכים הנדרשים מהבורר ומגורמים אחרים המעורבים בהליך הבוררות. תכליתם לשמש מורה דרך להתנהגות נאותה של גורמים אלה ולחזק בכך את אמון הציבור בהליך הבוררות;

(ב) מטרת כללי האתיקה בבוררות הינה להבטיח את היותה של הבוררות חלופה נאותה להליך שיפוטי המתנהל בבית המשפט, ולהביא לגילוי האמת בהליך המתאפיין בהגינות, באי תלות, במיומנות מקצועית ראויה, ובהקפדה על כללי הצדק הטבעי.

3. תחולת כללי האתיקה

כללי האתיקה יחולו על הבורר, בעלי הדין, עורכי הדין המייצגים אותם והעדים המומחים.

4. תחולה מבחינת הזמן

כללי האתיקה יחולו על הבורר ועל שאר הגורמים המעורבים בהליך הבוררות מתחילת הליך הבוררות ועד למתן פסק הבורר, לרבות אישורו או ביטולו בידי בית המשפט, או עד להפיכת פסק הבורר לחלוט בלא פנייה לבית המשפט; ובלבד שגם לאחר סיום הבוררות, ישווה הבורר לנגד עיניו את רוחם ותכליתם של כללי האתיקה של הבוררות וזאת, בין היתר, כדי שלא יעלה ספק בעניין אי תלותו בעת ניהול הבוררות.

על אף האמור לעיל, חובת הסודיות החלה מכוח כללים אלה על הגורמים המעורבים בהליך הבוררות ביחס לכל פרט הנוגע לבוררות, תמשיך לחול עליהם ללא הגבלת זמן.

5. כללי אתיקה החלים על בורר

כשירות מקצועית של בורר

(א) כדי להבטיח רמה מקצועית נאותה של הליך הבוררות, לא ימונה בורר לתפקידו אלא אם כן הוא כשיר למילוי התפקיד מבחינת השכלתו, היקף ניסיונו המקצועי הרלבנטי, ובמידת הצורך גם מומחיותו המיוחדת ככל שהיא נדרשת לצורך ההליך. בבחירת הבורר, יתחשבו המוסד ובעלי הדין בדרישות הוראה זו וכן בהוראות הסכם הבוררות ככל שהן מתייחסות לכשירות הבורר, וזאת כדי להבטיח את רמתה המקצועית של הבוררות ואת אמון הציבור בהליך הבוררות;

(ב) מינוי אדם כבורר מותנה בכך שמצב בריאותו והיקף פעילותו המקצועית, העסקית או האחרת, אינם מונעים או פוגעים באופן משמעותי ביכולתו לנהל את הבוררות ברמה ובזמינות הראויים.

6. יושרה ועבר נקי של בורר

(א) לא ימונה אדם כבורר, ולא ימשיך בתפקידו כבורר אם הורשע בעבירה פלילית או בעבירת משמעת שיש בה משום קלון;

(ב) מתנהלת כנגד אדם חקירה פלילית או משמעתית או הוגש נגדו כתב אישום - והכל בעבירה שיש עמה קלון - או מתנהלים כנגדו הליכי פשיטת רגל – עליו להודיע על כך לאלתר לבעלי הדין, בין בשלב שבו הם מבקשים למנותו כבורר, ובין אם הוא מכהן כבר כבורר. בנסיבות האמורות, רשאים הצדדים להסכים כי מינוי הבורר לא יקום או הבורר לא ימשיך בתפקידו, לפי העניין. בהיעדר הסכמה כזו, שאלת מינויו של אדם כזה כבורר או המשך כהונתו כבורר תועבר להחלטת נשיא המוסד. בהחלטתו, יתחשב הנשיא בעמדות בעלי הדין לעניין זה.

7. התנהגות הבורר במישור הדיוני

(א) בניהול הבוררות ובקבלת החלטותיו ישמור הבורר על כבודם של הליכי הבוררות, ויפעל למניעת שימוש לרעה בהם; עליו לכבד את כללי הצדק הטבעי, ערכי השוויון בפני החוק, ועקרונות תקנת הציבור;

(ב) הבורר ינהג בסבלנות, בסובלנות ובמתניות בניהול הדיון; ישמור על כבודם של כל הגורמים המעורבים בהליך, ובהרכב בוררים – ינהג ביחס של כבוד כלפי חבריו להרכב, ויפעל בהגינות ובשיתוף פעולה עם עמיתו במקרה של חילופי בוררים;

(ג) על הבורר לפעול ברמה מקצועית ומיומנות נאותה בניהול הבוררות; עליו לנהל את הדיון ביעילות תוך עמידה בלוחות זמנים, אך בלא ויתור על מיצוי בירור העניין לשם עשיית צדק;

(ד) על הבורר להימנע מקביעת עמדה בעניינו של אדם שאינו מעורב בהליך, אלא אם ניתנה לאותו אדם הזדמנות להציג את עניינו; למען הסר ספק, אין באמור כדי לשלול את סמכות הבורר להתייחס למהימנות עדים שהופיעו לפניו;

(ה) הבורר יקפיד שלא לחרוג ממסגרת תפקידו בהליך הבוררות, ויימנע מכל מעורבות הנוגעת לזירת הפעילות של בעלי הדין החורגת מגדרי תפקידו;

(ו) הבורר רשאי לעודד יישוב המחלוקת בין בעלי הדין בדרך של השגת הסדר מוסכם אך יימנע מהפעלת לחץ בלתי ראוי עליהם להגיע להסדר פשרה;

(ז) (1) הבורר ינהל פרוטוקול בכל הליך בוררות, וינמק דרך כלל את החלטות הביניים הניתנות על ידו, אלא אם כן הצדדים ביקשו והסמיכו אותו שלא לנמק את החלטתו, ונסיבות העניין מצדיקות אי מתן הנמקה, בין היתר, בשים לב לשאלה האם מדובר בהחלטה בעלת אופי מהותי או דיוני;

(2) האמור בס"ק (1) לעיל יחול גם על מתן פסק בורר, ובלבד שאם הפסק כפוף לערעור, תחול חובת הנמקה של הפסק ללא סייג.

8. חובת זהירות החלה על בורר

בניהול הבוררות, ובכלל זה בבדיקת המסכת העובדתית, בגיבוש הממצאים העובדתיים, בבדיקת השאלות המקצועיות והמשפטיות ובמתן החלטותיו והנמקותיו, יפעל הבורר ברמת זהירות נאותה כדי להימנע ככל האפשר מטעות ושגגה.

חובות אמון ונאמנות של הבורר

9. חובות אמון ונאמנות – מהן?

במילוי תפקידו, חב הבורר חובת אמון כלפי הצדדים, וכן חובת נאמנות כלפי הציבור להבטיח את רמתו האתית של הליך הבוררות.

10. מאפייני חובת אמון

חובת האמון של הבורר כלפי הצדדים משמעה חובה לפעול בעצמאות, אי תלות, ניטרליות, אובייקטיביות וענייניות במילוי תפקידו, בניהול הליך הבוררות ובמתן החלטותיו.

11. ניגוד עניינים ופגיעה במראית פני הצדק

(א) הגדרות

"ניגוד עניינים" – קיום זיקה ממשית של בורר לצד מתדיין, או לעד מרכזי, או לעורך דין מייצג, או לנשוא הבוררות, או לכל גורם אחר המעורב בבוררות, ברמה העלולה לעורר בעיני האדם הסביר חשש ממשי לקיום משוא פנים;

"זיקה" – בין היתר, זיקה אישית, משפחתית, עסקית, חברתית, כלכלית, או מקצועית, בין במישרין ובין בעקיפין;

"פגיעה במראית פני הצדק" – קיום נסיבות העלולות להעלות חשש ממשי בעיני האדם הסביר לפגיעה באמון הציבור בהליך הבוררות ככלל, או בהליך בוררות מסוים התלוי ועומד, גם אם אין בנסיבות אלה משום ניגוד עניינים.

(ב) הצהרת אי תלות של הבורר

קודם למינויו של אדם כבורר, עליו לחתום על הצהרה לפיה על פי מיטב ידיעתו ואמונתו, לא מתקיימת במינויו ובכהונתו כבורר כל עילה של ניגוד עניינים או חשש לפגיעה במראית פני הצדק.

(ג) פסילת בורר מחמת ניגוד עניינים או פגיעה במראית פני הצדק

(1) לא יקבל אדם על עצמו תפקיד של בורר, ולא ימשיך בניהול בוררות, אם מילוי התפקיד יוצר ניגוד עניינים או פגיעה במראית פני הצדק;

(2) בנסיבות האמורות בס"ק (1) לעיל, מוטל על אדם שהוצע לו תפקיד בורר וטרם מונה, וכן על בורר המכהן בתפקידו, להימנע מלמלא את התפקיד, וזאת גם אם הצדדים להליך הביעו את הסכמתם לכהונתו, לאחר שנפרשו בפניהם מלוא טעמי המניעות.

(ד) חובת גילוי של הבורר

(1) סברו אדם שהוצע לו להתמנות בורר, או בורר מכהן, כי בנסיבות העניין לא מתקיים בתפקיד הבורר מצב של ניגוד עניינים או מניעה מחמת פגיעה במראית פני הצדק, אך מתקיימות עובדות או נסיבות העלולות להעלות ספק ממשי בעיני האדם הסביר בדבר קיומו של מצב כזה, עליו לגלות לאלתר לצדדים ולחבריו להרכב הבוררות, לפי העניין, את מלוא העובדות או הנסיבות הרלבנטיות לאותו ספק;

(2) על בסיס המידע האמור, יוכל גורם המעורב בהליך הבוררות לטעון לעניין מניעותו של אותו אדם להתמנות כבורר, או להמשיך בכהונתו כבורר;

- (3) כל ספק ביחס לחובת הגילוי החלה על פי ס"ק (1) לעיל יפורש כמחייב גילוי;
- (4) חובת הגילוי כאמור בס"ק (1) לעיל חלה במהלך הליך הבוררות כולו, משלב מינוי הבורר ועד לסיום ההליך במתן פסק הבורר;
- (5) חלה על אדם מניעות מכוח הדין או מכוח הסכם מלקיים את חובת הגילוי הנדרשת על פי ס"ק (1) לעיל עקב סודיות מקצועית או מטעמים ראויים אחרים, עליו להימנע מקבלת המינוי כבורר, או לפרוש מתפקידו כבורר מכהן, על פי העניין.

(ה) קיום חובת גילוי של בורר בהיעדר התנגדות הצדדים

קיים בורר את חובת הגילוי החלה עליו על פי סעיף (ד)(1) לעיל, או שנודעו לבעל דין או לעורך דינו בדרך אחרת עובדות העשויות להעלות אפשרות של ניגוד עניינים או פגיעה במראית פני הצדק במינוי או בכהונת בורר והם לא העלו התנגדות מפורשת לעניין זה, יראו אותם כמי שוויתרו על טענה בעניין זה, והם יהיו מנועים מהעלאתה מאוחר יותר;

(ו) חובת זהירות בבדיקת ניגוד עניינים ופגיעה במראית פני הצדק

מי שמבקשים למנותו בורר, וכן בורר מכהן חייבים לנקוט זהירות סבירה בבדיקת העובדות והנסיבות הקשורות בחשש מפני ניגוד עניינים או פגיעה במראית פני הצדק במינויו או בהמשך כהונתו כבורר, כמתחייב בנסיבות העניין;

(ז) סמכות נשיא המוסד בעניין ניגוד עניינים או פגיעה במראית פני הצדק

נשיא המוסד מוסמך לקבוע, בין ביוזמתו ובין על פי פניית גורם המעורב בהליך הבוררות, כי אדם לא יוכל להתמנות כבורר בבוררות מסוימת, או שעליו לפרוש מכהונתו כבורר, לפי העניין, בשל ניגוד עניינים או פגיעה במראית פני הצדק הכרוכים במילוי תפקידו. סמכות זו תופעל בכפוף לשמיעת טענותיהם של כל הגורמים שיש להם ענין בבירור נושא זה.

12. כללי התנהגות החלים על בורר מכוח חובות האמון והנאמנות

הבורר ינהג בתפקידו בדרך המתיישבת עם חובת האמון שהוא חב לצדדים וחובת הנאמנות שלו כלפי הציבור, ובין היתר –

- (א) הבורר יימנע מכל מעשה שאינו הולם את מעמדו כבורר, וינהג בדרך המתיישבת עם מעמדו כבורר;
- (ב) על הבורר להימנע משימוש במעמדו שלא למטרות הבוררות, ובכלל זה – יימנע מהפקת טובת הנאה כלשהי, בין במישרין ובין בעקיפין, ממעמדו זה לצורך קידום

- ענייניו, למעט שכר הטרחה המגיע לו עבור עבודתו; עליו להימנע מקבלת מתנות כלשהן מכל גורם המעורב בבוררות;
- (ג) הבורר יימנע מעשיית שימוש בכל מידע שנמסר לו במהלך הבוררות לכל מטרה זולת הבוררות, אלא אם אפשר היה לקבלו בדרך אחרת, תוך מאמץ סביר;
- (ד) הבורר יימנע מדרישת שכר טרחה החורג במידה בלתי סבירה מהמקובל בנסיבות העניין, ויקפיד על מידתיות בעניין זה;
- (ה) הבורר יימנע מקיום קשר חד-צדדי, בין במישרין ובין בעקיפין, עם צד או גורם אחר המעורב בבוררות במהלך ניהולה, אלא אם ניתנה לכך הסכמת כל הצדדים האחרים. הבורר יימנע מכל התנהגות או אמירות העלולות ליצור רושם של תלות או נטייה כלשהי לטובת צד זה או אחר בבוררות; אולם אין באמור לעיל כדי למנוע מבורר הבעת דעה במהלך הבוררות לצורך קידום פשרה או צמצום המחלוקת; לאחר סיום הבוררות, יימנע הבורר מקיום קשר עם גורם המעורב בבוררות ככל שהדבר עלול לעורר חשש ממשי בעיני אדם סביר בדבר מידת אי תלותו בעת ניהול הבוררות;
- (ו) הבורר ירחיק כל ניסיון להפעיל עליו לחץ המכוון להשפיע על דרך ניהול הבוררות ועל החלטותיו. הוא לא יושפע מדעת קהל ומביקורת על מהלכי הבוררות, ולא יבקש לשאת חן בעיני הגורמים המעורבים בהליך הבוררות, ובעיני הציבור;
- (ז) הבורר ישמור על סודיות מוחלטת ביחס לכל פרט הקשור לבוררות, ועליו להימנע ממסירת כל מידע לגורם חיצוני על פרטי הבוררות ומפרסום כל פרט הנוגע לה אלא אם כן הוא נדרש לכך על פי הדין; כן עליו להימנע מלהתראיין בתקשורת בנושא הבוררות, והכל - אלא אם כן כל הצדדים הסכימו במפורש לוותר על סודיות פרט זה או אחר הקשור בבוררות;
- (ח) הבורר לא יפרוש מתפקידו אלא אם נתקיימו נסיבות בלתי צפויות ההופכות את המשך מילוי התפקיד לבלתי אפשרי או לבלתי מעשי או לשונה באופן מהותי מטיבו בעת מינוי הבורר לתפקיד. הסכימו כל בעלי הדין על הפסקת הליכי הבוררות בטרם הושלמו, או על החלפת הבורר המכהן בבורר אחר, תיפסק כהונתו של הבורר, אלא אם מצא נשיא המוסד כי הסכמת הצדדים בעניין זה הושגה שלא בתום לב.

13. פרסום עיסוק כבורר

- (א) בורר רשאי לפרסם בציבור, בין בעל פה, בין בכתב ובין באמצעי מקוון, את עובדת עיסוקו כבורר ואת תחומי מומחיותו, ובלבד שבפרסום כזה יישמר כבודם של הליכי הבוררות ושל העוסקים בבוררות, הן מבחינת תוכן הפרסום והן מבחינת אמצעי הפרסום;

(ב) הפרסום יישא אופי כללי ויכלול מידע עובדתי בדבר כשירות הבורר ותחומי מומחיותו בלבד, יהיה ענייני ומידתי בתוכנו ובצורתו, ולא יישא אופי שיווקי או מסחרי.

14. כללי אתיקה החלים על בעלי הדין בבוררות

(א) על בעלי דין בבוררות לפעול מתוך כבוד לבוררות כהליך מעין-שיפוטי עצמאי ובלתי תלוי ומתוך כבוד לבורר. עליהם להימנע משימוש לרעה בהליכי הבוררות ומפגיעה בבורר;

(ב) בעל דין בבוררות ישמור על כבודו של הצד שכנגד, על כבודם של העדים, באי כוח הצדדים וכל גורם אחר המעורב בהליך;

(ג) (1) על הצדדים להימנע ממינוי בורר כאשר ידוע או צריך להיות ידוע להם כי מינוי כזה כרוך בניגוד עניינים או בפגיעה במראית פני הצדק במילוי התפקיד;

(2) מונה בורר לדון בעניין, והתגלו לבעל דין במהלך הבוררות עובדות המעלות חשש לניגוד עניינים או לפגיעה במראית פני הצדק בהמשך מילוי תפקידו של הבורר, יודיע בעל הדין על כך לאלתר לצד שכנגד וכן לבורר, כדי לאפשר בירורו של החשש;

(3) על בעלי הדין לפעול בזהירות סבירה בבדיקת חשש לניגוד עניינים אפשרי או פגיעה במראית פני הצדק מצד הבורר, בין קודם למינויו, ובין במהלך הבוררות, ככל שהנסיבות מצריכות בדיקה כאמור;

(ד) על הצדדים לשמור בסודיות כל פרט הנוגע להליך הבוררות, אלא אם הוסכם על כל הצדדים במפורש לוותר על סודיות פרט זה או אחר הנוגע לבוררות ובכפוף לחובת גילוי הקיימת מכוח הדין;

(ה) בעל דין יימנע מיצירת קשר חד-צדדי, בין במישרין ובין בעקיפין, עם הבורר במהלך הבוררות, אלא אם נתקבלה לכך הסכמת כל הצדדים, ובכפוף להוראה אחרת בדין;

(ו) בעלי הדין יימנעו מלהסכים על החלפת הבורר במהלך הבוררות, בהעדר עילה מוצדקת לכך, ושלא בתום לב.

15. כללי אתיקה החלים על עורכי דין בבוררות

(א) לעניין סעיף זה -

“עורך דין” – עורך דין המייצג בעל דין בהליכי בוררות;

(ב) כללי האתיקה החלים על עורכי דין על פי חוק לשכת עורכי הדין, תשכ"א-1961 ועל פי כללי לשכת עורכי הדין (אתיקה מקצועית), תשמ"ו-1986 יחולו, בשינויים המחויבים על עורכי דין בהליכי בוררות;

(ג) מבלי לגרוע מס"ק (ב) לעיל, כללי האתיקה החלים על בעלי דין בבוררות בהתאם לסעיף 14 לעיל, יחולו בשינויים המחויבים, גם על עורכי הדין;

(ד) עורך דין לא יקבל עליו ייצוג בעל דין בבוררות לאחר שמונה בורר להכריע בה, אם יש לו יסוד להניח כי קבלת הייצוג תביא לפסילת הבורר בשל ניגוד עניינים או פגיעה במראית פני הצדק;

(ה) עורך דין בבוררות ישמור בסודיות כל פרט הנוגע לבוררות, אלא אם, וככל שהוסכם על כל הצדדים במפורש לוותר על סודיות פרט זה או אחר הנוגע לבוררות ובכפוף לחובת גילוי הקיימת מכוח הדין;

(ו) עורך דין בבוררות יימנע מלפעול בחוסר תום לב בכל דרך הפוגעת בהליך הבוררות או בסמכות הבורר, ולא יעלה טענות כנגד תחולת סעיף בוררות או כנגד סמכות בורר בידועו כי אין יסוד לטענות אלה בנסיבות אותו ענין; עליו להימנע ממסירת הצהרה כוזבת או מהעלאת טענה עובדתית או משפטית בידועו שאין לה יסוד, ומהצגת ראיות כוזבות בבוררות.

16. כללי אתיקה החלים על עדים מומחים

עד מומחה, המתמנה בהליך בוררות לצורך מתן חוות דעת בתחום מומחיותו, יקיים את הכללים הבאים:

(א) על העד המומחה לנהוג כבוד כלפי הליך הבוררות וכלפי הבורר וכל גורם אחר המעורב בבוררות, ולפעול בדרך עצמאית, בלתי תלויה ואובייקטיבית במתן חוות דעתו המקצועית, ולהקפיד על רמת מיומנות וזהירות נאותים, תוך מחויבות לגילוי האמת; עליו לפעול במידת יכולתו כדי לסייע לעשיית צדק בבוררות;

(ב) על העד המומחה לגלות לאלתר כל קשר או זיקה שיש לו כלפי גורם המעורב בבוררות כדי שניתן יהיה לבחון אם יש בזיקה זו כדי לפסול אותו ממתן חוות דעתו המקצועית, או כדי להשפיע על משקלה;

(ג) כללים אלה יחולו על כל עד מומחה, בין אם מונה לתפקידו על ידי בעל דין בבוררות, ובין על ידי הבורר;

(ד) אין בכללים אלה כדי לגרוע מכפיפותו של העד המומחה לכללי האתיקה החלים בתחומי מקצועו.

הוראות כלליות

17. איסור התנאה על כללי האתיקה

התנאה בהסכם בוררות בדבר אי תחולת כללי אתיקה אלה, כולם או מקצתם, לא תשחרר את הגורמים המעורבים בהליך הבוררות מתחולת כללים אלה.

18. אתיקה בהיעדר כללים מיוחדים

בכל מקום בו לא נקבע בכללים אלה הסדר מיוחד בעניין אתיקה, ינהגו הגורמים המעורבים בהליך הבוררות על פי רוחם של כללים אלה.

19. הוראות הדין

כללי האתיקה באים להוסיף על האמור בדין ואינם גורעים ממנו.

20. סמכות נשיא המוסד

מקום שנטען כי בורר הפר כלל אתיקה בבוררות המתנהלת במוסד, מוסמך נשיא המוסד ביוזמתו, או בעקבות בקשה שהוגשה אליו מגורם המעורב בהליך הבוררות, ולאחר שקיים דיון ושמע את טענות בעלי העניין וכן את טענות הבורר, לנקוט באחד או יותר מהאמצעים הבאים כלפי הבורר:

(1) הערה;

(2) נזיפה;

(3) תלונה ללשכת עורכי הדין אם הבורר הינו עורך דין;

(4) העברת בורר מתפקידו;

(5) מחיקת שם הבורר מרשימת הבוררים של המוסד, בין לצמיתות ובין לפרק זמן שייקבע.

21. ועדת אתיקה

תוקם ועדת אתיקה במסגרת המוסד, שאלה יהיו תפקידיה:

(א) לדון ולהמליץ בפני נשיא המוסד בסוגיות כלליות של אתיקה בבוררות העולות מעת לעת, ובכלל זה בעניין תיקונים נדרשים בכללים אלה והתאמתם לנסיבות המשתנות;

(ב) לתת המלצה בענייני אתיקה כמענה לפניות בוררים, בעלי דין ועורכי דין המנהלים הליכי בוררות בפני המוסד;

(ג) לחוות דעה כמענה לפניית נשיא המוסד לצורך הפעלת סמכויותיו בענייני אתיקה על פי כללי המוסד.

הרהורים על כללי האתיקה החדשים

אמנון סטרשנוב, שופט (בדימוס)

1. בחודש דצמבר 2017 נקבעו כללי אתיקה לבוררים בבוררות המתנהלת במוסד הישראלי לבוררות עסקית (להלן – **כללי האתיקה**). כללי האתיקה הינם חלק בלתי נפרד מכללי הבוררות של המוסד, ומחייבים את הבוררים של המוסד. כפי שצויין בהקדמה לכללים "**עיקרם של כללי האתיקה בקוד זה תואם גם לצרכיהן של בורריות פרטיות שאינן מתנהלות במסגרת ארגונית כלשהי**", ומומלץ בהחלט כי גם בוררים המנהלים בורריות פרטיות יאמצו את כללי האתיקה, ויפעלו על פיהם.

נראה, כי אכן הגיעה העת לקבוע כללי אתיקה גם בתחום הבוררות, המתנהלות לא אחת הרחק מאור הזרקורים ובצנעה רבה. בתחומים רבים ובעיסוקים שונים, נקבעו לא מכבר כללי אתיקה, המאפשרים לגורמים השונים להתנהל באופן ראוי והולם, מעבר לחובותיהם המקצועיים, גרידא. כך, קיים בצה"ל הקוד האתי; כך, הוצאו בשנת 2007 כללי האתיקה לשופטים, התשס"ז-2007 ע"י נשיאת ביהמ"ש העליון דאז, השופטת דורית ביניש; ועוד.

2. כללי האתיקה החדשים של המוסד לבוררות מתייחסים לסוגיות ולתחומים רבים בהם נתקל הבורר במהלך עבודתו. כשירותו המקצועית של הבורר, יושרתו ועברו הנקי, אי תלותו וחובת האמון והנאמנות שלו, ובעיקר חובת הגילוי של הבורר על מנת למנוע "**מצב של ניגוד עניינים או מניעה מחמת פגיעה במראית פני הצדק**" (כלל 10) – הינם אך מקצת הנושאים החשובים והעקרוניים הכלולים בכללי האתיקה. כללי האתיקה אינם חלים רק על הבוררים עצמם, ותחולתם הורחבה גם לגבי בעלי הדין בבוררות, עורכי הדין המייצגים אותם, ועדים מומחים. הכללים נותנים אפוא, מענה ראוי לסוגיות שונות העשויות להתעורר במהלך הבוררות, ולמצוא להן פיתרון אתי הולם.

3. נראה, כי כללי האתיקה הולכים גם בעקבות פסיקות שונות של ביהמ"ש העליון, ובמיוחד באמור ברע"א 296/08 ארט-בי בע"מ נ. **עזבון המנוח ג'ק ליברמן ואח'**, בו סקר ביהמ"ש העליון בהרחבה את חובות הגילוי של הבורר, כמו גם את אלה של בעלי הדין. כפי שנכתב ע"י כב' השופט י' דנציגר:

"סבורני, כי חובת הגילוי המוטלת על הבורר הינה מלאה. לגישתי, כאשר ישנה פנייה לאדם לשמש כבורר, עליו לוודא, בטרם יקבל על עצמו את התפקיד, שאין לו או למי משותפיו או עובדיו קשר קודם עם מי מן הצדדים או עם נושא הבוררות. קשר עם הצדדים יכול שיהיה קשר משפחתי, קשר עסקי או קשר של קרבה ממשית אחרת..."

השופט דנציגר מרחיב את חובת הגילוי, ומטיל אותה גם על הצדדים להליך הבוררות, תוך שהוא קובע כי עליהם "**לבדוק בדיקה אקטיבית וסבירה**", האם קיים בינם לבין הבורר או בין הבורר לנושא הבוררות.

4. עיקרון חשוב נוסף שנקבע בכללים החדשים מתייחס לחובת האמון והנאמנות של הבורר.

כלל 9 לכללים קובע לאמור: "**במילוי תפקידו, חב הבורר חובת אמון כלפי הצדדים, וכן חובת אמון כלפי הציבור להבטיח את רמתו האתית של הליך הבוררות**". חובת האמון של הבורר משמעה: "**חובה לפעול בעצמאות, אי תלות, נייטרליות, אובייקטיביות וענייניות במילוי תפקידו...**" (כלל 10).

יצוין, כי כללי האתיקה מרחיבים את חובת האמון והנאמנות של הבורר גם מעבר לצדדים בלבד, ומדגיש גם את חובת האמון כלפי הציבור כולו.

חובת האמון והנאמנות של הבורר כלפי הצדדים והציבור, נראית לי כיסוד מוסד בעבודת הבורר וכעיקרון בל יעבור, בנוסף כאמור, לעקרונות האחרים כגון, חובת הגילוי והימנעות מניגוד אינטרסים. כאן המקום לציין, שגם עפ"י חוק הבוררות, התשכ"ח-1968: "בורר שהסכים למינוי חייב לנהוג כלפי בעלי הדין בנאמנות" (סעיף 30 לחוק הבוררות). יתרה מזאת - בהתאם לסעיף 30 הנ"ל, ניתן להטיל גם סנקציות על בורר שמעל בתפקידו. כלשון הסעיף: "מעל הבורר באמון שניתן בו, זכאי הנפגע, נוסף על כל תרופה לפי חוק זה, לפיצויים הניתנים בשל הפרת חוזה".

5. שאלת גבולות אחריותו של בורר במסגרת מילוי תפקידו, נדונה בהרחבה ברע"א 6830/00 אריה ברנוביץ נ. משה תאומים ואח', פ"ד נז(5), 691. בפרשה זו הגישו המשיבים תביעה נגד הבורר, שהושתתה על הוראות סעיף 30 לחוק הבוררות, שעילותיה היו, בין היתר: איחור בלתי סביר במתן פסק הבורר, כשש שנים לאחר סיום ישיבות הבוררות; הריגה מסמכות הבורר; הסתייעות במומחה חיצוני ללא עידכון בעלי הדין, וכיוצ"ב.

בהתייחסו להוראות סעיף 30 לחוק הבוררות, קובע ביהמ"ש העליון (השופט א' פרוקצ'יה), בזו הלשון:

"מוקד הוראה זו בקביעת נורמה של התנהגות הבורר במילוי תפקידו במישור חובת הנאמנות כלפי בעלי הדין. בין הבורר לבין בעלי הדין שוררים יחסי אימון, ועל הבורר לפעול תוך שמירה קפדנית על דרישה זו".

בית המשפט מנתח את היחס בין הוראות סעיף 30 לחוק הבוררות, לבין הוראות סעיף 8 לפקודת הנזיקין, המקנה, הלכה למעשה, חסינות לכל מי שנמנה עם הרשות השופטת, לרבות בורר. סעיף 8 לפקודת הנזיקין קובע, כי כל אדם "המבצע פעולות שיפוט, לרבות בורר – לא תוגש נגדו תובענה על עוולה שעשה במילוי תפקידו השיפוטי".

השופט א' פרוקצ'יה מסכמת את ההלכה בדבר היחס בין שני הסעיפים הללו, בזו הלשון:

"המסקנה העולה מדברים אלה, ומפעלם המצטבר של סעיף 30 לחוק הבוררות וסעיף 8 לפקודת הנזיקין, היא כי הבורר יהיה חסין מתביעה אזרחית בכל עוולה נזיקית, להוציא עוולות בגין מעשים או מחדלים שכרוך בהם מניע פסול המגיע כדי מעילה באמון. בדרך זו הוצבה נקודת האיזון בתשתית אחריותו של הבורר כלפי המתדיינים: נתונה לו חסינות מתביעה על ביצוע תפקידו ברשלנות, בחריגה מסמכות שלא מדעת, או תוך סטייה מדרישות השקיפה, המיומנות והמקצועיות. מנגד, הוא נתון לתביעה על מעילה באימון ובצוע תפקידו תוך מניע פסול".

6. אמור מעתה – חובות האמון והנאמנות של הבורר, חובת הגילוי הנאות, הימנעות מניגוד עניינים ופגיעה במראית פני הצדק – כל אלה ועוד, חייבים לשמש נר לרגליו ומגדלור לנגד עיניו, בנוטלו על עצמו את מלאכת הבוררות. יושרתו של הבורר, שמו הטוב והיותו חף מכל שיקול זר או היבט לא ענייני במהלך הבוררות – הם נכסי צאן ברזל החייבים לעמוד בראש מעייניו של הבורר, ולסייע לו במילוי תפקידו בהצלחה מירבית.